

Nr 11.

Av herr **Lindhagen** om *egnahemmens taxering och beskattning för »hyresfri bostad».*

Måhända kan det antagas vara ostridigt, att läget i världen ej bör begränsas till den oundgängliga kampen för tillvaron för dagen och dess rovbrytningar på värden, som finnas kvar. Samtidigt kräva väl de djupgående orsakerna uppmärksamhet och begynnande omdaningar någorlunda från grunden.

Den *frihet* i mångahanda måtto, som kom som ett vårregn med liberalismen och fullföljdes en tid av dess efterträdare, har nu, tack vare maskinernas och juridiska personers framstormande i förening med den gamla demokratiens åldrande, givit oss för mycket i besökelse ånyo av dess motsats ofriheten. Då bör väl ej *demokratien* slå sig till ro med anklagelser mot de nya officiella enväldena ute i världen, helst de ju äro utflöden av naturlagar. Maktfullkomligheterna börja att privat bygga och bo även hos oss i topparna likaväl som i vinklar och vrår. Demokratien måste, synes mig, förstå, att en huvudsaklig anledning ligger också i dess egen fanflykt, underkastelse, resignation, befodringsväsende och desorganisation. Det vill till först och sist från demokratiens sida självrannsakan och viljan till att vilja något för att återfinna snarast de förlorade gyllene medelvägarna mellan individ och samhälle.

Ett aktuellt kapitel av *människornas strid för den sanna friheten* skall här skildras till belysning av situationen. Bilden är närmast hämtad från den svenska huvudstadens skuggsida. Kapitlet har dock betydelse för hela landet. Det gäller trädgårdsstädernas egnahemsfråga och hyreshusen, en uppgörelse därom med statens uppördsväsende och lagarna.

1. Hemmets betydelse.

Den mänskliga världsordningen vilar på fyra grundvalar: individen, hemmet, landet och mänskligheten.

Individen, det »odelbara», är en värld för sig, samhället blott en juridisk skapelse av individerna till ömsesidigt skydd. Varje människa har emellertid ett medfött behov att dana omkring sig ett eget samfund. Detta kallas *hemmet*. Det är individens borg. Det måste vara »eget» på något sätt. Detta förutsätter i första rummet trygg besittning till den mark, på vilken hemmet skall byggas, och till den byggnad, i vilken hemmet skall inrymmas.

I individernas liv är nämligen förfogandet över jorden den yppersta

besittningen. Av jord och arbete flyter all kultur. I alla tidsåldrar har därför konkurrerats främst om jorden. Erövrare av samhällsmakt och samlare av storgods ha uppbyggt sina välden på jordmonopol. Med jordmonopolen sammanhänger i stort sett uppkomsten av slaveriet i dess skilda gestaltningar. Klasstriderna liksom krigen mellan stater och raser bottna ytterst i ävlan efter jorden.

Detta tillstånd påminner oss därom, att *varje människa har efter sina behov en naturrätt till jorden och en mänsklighetsrätt till en egen bostad. Båda måste skyddas genom lag och ej prisgivas åt godtycket.*

2. Egna hems-rörelsen.

Egnahemsrörelsen tillkom som en motvikt mot tidens kynne att pris-giva även hemmet såsom en handelsvara.

Liberalismen ville skänka individen frihet. Den proklamerade bland annat näringsfrihet för handens arbete i yrkena och hembildningen. Maskinerna och penningen ha som sagt förvandlat denna frihet till sin motsats. Hemmet blev särskilt i städerna allt annat än eget. Marken exploaterades av företagare. Tryggheten i dess besittning försvann. Individen omstuvades till en »hyresgäst». Det så kallade hemmet uppläts på ett år i sänder. Uppsägningar och hyresförhöjningar svävade över det. Hemtrevnaden blev måttlig inom standardiserade hyreskaser-ner uti stenökenstäder. *Bland denna hemlösa befolkning byter exempelvis i Stockholm årligen var fjärde människa bostad med bekymmer och omkostnader.* Dessa hemsökelse börja nu väcka betänksamhet. Städernas bostadspolitik inriktas på ett värnande av allas rätt till ett tryggt hem. Denna tidsströmning i bostadsfrågan eller rättare hemfrågan gör sig gällande i Sverige inom den s. k. egnahemsrörelsen i vidsträckt bemärkelse.

Härigenom uppstod två för varandra främmande världar, två i sanning skilda »orter». Å ena sidan den inre stenökenstadens hyreskaser-ner, vilka bytte ägare i spekulationssyfte mot alltmer ökade köpeskil-lingar och drevo hyresgästerna i hemflykt. Å andra sidan egna hemmen i trädgårdsstaden. De senare avsågo att bereda en fast bostad åt familjen och gå i arv till efterkommande. Där skapades *de verkliga hemmen, som icke voro till salu eller uthyrning* annat än för själv-skrivna undantagsfall.

3. Fastighetstaxeringen före 1921.

Fastighetstaxeringen i gångna tider lämnade enligt författningarna utrymme för att, så vitt på den ankomme, även taga avstånd från stads-och maskinkulturens föreställningar, att ekonomisk harmoni (närings-frihet) måste byggas på grundsatsen, att allting måste vara till salu eller uthyrning och således även hemmet.

Spekulanterna i hyreshusen önskade sig utsikter till vinstgivande

köpeskillingar och följaktligen höga taxeringsvärden, som lockade. För egna hemmen åter stod det fritt att tillämpa en annan värdering, som slog vakt om det sociala ändamålet. Varje familj, som skapade sig ett eget hem, för att behålla det, räknade gemenligen med att på hemmet nedlägga de kostnader familjen kunde gå i land med. Beräkningssätten kunde visserligen i detalj vara något olika. Ett råd bland andra ligger i visdomsordet: bo över dina tillgångar, kläd dig efter dina tillgångar och ät under dina tillgångar.

I brist på fasta direktiv och praktiska konturer lära grundsatserna för fastighetstaxeringen varit brokiga i hela landet. Genomgående synes dock en tillbörlig hänsyn till egna hemmen gjort sig gällande mer eller mindre.

4. Åren 1921 och 1928.

Så kom det märkliga året 1921. Kommunalskattereformen kastade sin skugga framför sig. Nu skulle fastighetstaxeringen få fastare konturer. Den skulle bli »jämnare och likformigare». Arbetet hade förbättrats av en kommitté (presidenten Albert Petterson, ordf., kammarrättsrådet J. A. Lybeck, landskamreraren G. W. Eiserman, professorn vid skogshögskolan Tor William Jonson, ledamoten av första kammaren Nils Johnsson Sigfrid samt ledamöterna av andra kammaren lantbrukaren Jonas Ludvig Brännström och fil. kand. Per Edvin Sköld). Någon målmedveten representant för hemkulturen hade ej ifrågasatts. Stads-kulturen hade satt sig tämligen obeskuren vid rodret.

Kommittén tog bostadsfrågan i förenämnda huvudpunkt lekande och lätt. Någon annan livsfaktor än städernas hyreshus reste sig icke inför överbägandet. Hemmen voro ju tydligen en handelsvara liksom allt annat. Den fasta konturen uti fastighetstaxeringen blev spekulanternas köpeskillingar. Praxis hos taxeringsmyndigheterna antog man också ha varit att bestämma fastighetsvärdena på det sättet. Ätminstone torde veterligen så skett med hyreshusen inom den tongivande gamla huvudstaden. Den förenämnda konstitutiva hemfrågan sjönk undan som »en liten fråga». Skogsbeskattningen blev kommitténs huvuduppgift. Kommittén föll med andra ord till föga inför sina fattiga direktiv.

Kommittén föreslog sålunda, att taxeringsvärdet skulle i regel åsättas »till det belopp, som prövas utgöra *taxeringsenhetens värde efter ortens pris (allmänna saluvärdet)*». Avvikelser ifrågasattes dock, förnämligast för »skogsmark och växande skog». De skulle upptagas »till det värde, som de kunde anses äga vid ett efter rationella grunder bedrivet skogsbruk». Hänsyn skulle därutöver tagas till förekommande betesvärde samt tomt- och industrivärde. Det gick således an att åtminstone i viss mån utbryta ett förnämligt jordvärde ur det härskande merkantilsystemet. Hemmen däremot utlämnades tydligare än förut såsom rov åt

detta system även i de fall, där stat och kommun sökt på andra sätt bryta ut de egna hemmen ur detsamma. Vissa »anvisningar» med vädjan till sunt förstånd i tillämpningen föreslogos dock.

Vid 1921 års riksdag förelåg en proposition i ämnet med tillstyrkande i denna punkt (6 §) av kommittéförslaget. Bevillningsutskottet tillstyrkte. Vid utlåtandet var emellertid fogad en reservation. (Nils Wohlin, Åhlmans Olov Olsson, Jonsson i Hökhult och Olsson i Kullenbergstorp). De förordade att beträffande jordbruksfastigheter taxeringsvärdet skulle sättas till ett belopp, »som prövades skäligen svara mot den fasta egendomens avkastning och värde efter ortens pris». De bibehöll vidare specialbestämelsen om skogsmark och växande skog, med uteslutande dock av hänsyn till »tomt- och industrivärde». I de till paragrafen hörande anvisningarna förordade samma reservanter i särskild reservation viss ändrad lydelse.

Bondeförbundet reste sig således instinktivt mot förslagets brutalitet emot *jordbrukarehemmen*, om än på ett något oklart och ofullständigt sätt.

Det förtjänar erinras, att här hade statsmakterna redan långt förut genom *norrlandslagstiftningen* och dess utsträckning till det övriga riket gjort en revolution i merkantilsystemet genom ingenting mindre än förbud för bolag och föreningar att förvärva jordbruksfastigheter på landet annat än för särskilda undantagsfall.

Vid ärendets behandling i första kammaren¹ yrkade herrar Petrus Nilsson och Rooth avslag för närmare övervägande och erfarenheter av den invecklade frågan, helst förslaget ej med visshet tryggade genomförandet av en jämn och rättvis fastighetstaxering. Av mig påkallades en klar utbrytning ur förslaget även av de *egna bostadshemmen*. Denna ditintills förbisedda fråga väckte viss uppmärksamhet i kammaren. Wohlin sammanfattade sitt erkännande av »den verkligt sakliga kritiken» i mitt anförande med orden: »Det kan någon gång vara bra, mina herrar, att ha herr Lindhagen här i kammaren, om han också i de flesta fall är nog så besvärlig». Sandler försvarade propositionen och krävde »respekt för de långvariga strävanden, som lett till propositionen», ehuru han »fann mycket vara beaktansvärt» i mina uttalanden. Biskop Bergqvist sade mig enskilt, att mitt inlägg kanske komme att stjälpa hela propositionen. Mitt yrkande utmynnande i avslag på »det andligen fattiga förslag, som nu lagts fram på kammarens bord». Alla talare utom de tre först nämnda påyrkade förslagets prövning, vilket bifölls med 69 ja mot 46 nej, som voro för rent avslag. När debatten sedan kom fram till den av bondeförbundet och mig klandrade 6 §, godkändes utskottets förslag med 91 ja mot 40 nej, vilka senare tillföll bondeförbundarnas reservationer.

År 1928 framlades proposition om definitiv skattelag. Däri inrycktes 1921 års beslut om fastighetstaxeringen. Överhopad av göromål för-

¹ Se första kammarens prot. den 24 maj nr 37 sid. 12 o. f. samt den 25 maj nr 38 sid. 1 o. f.

summade jag då liksom 1921 att väcka motion i frågan. Beslutet 1921 blev definitiv lag. I ärendets dåvarande läge hade så skett, även om motion nu väckts.

5. Tillämpningen i riket av 1921 och 1928 års författningar.

Egnahemmen och egnahemsrörelsen voro fortfarande en realitet. Den nya författningens glömska av dessa verkligheter avförde dem icke från dagordningen. Det uppkom bryderi i orterna. Den enda ledning, som stod till buds, var lagstiftarens uppfordran i »anvisningarna» till fastighetstaxeringen, att myndigheterna borde använda sitt bästa förstånd och samvete vid uttolkning av begreppen »efter ortens pris» och »allmänna saluvärdet».

Vid taxering av jordbruksfastigheter redde sig saken av sig självt. Där spelade mangårdsbyggnaden ingen särskild roll. För större herrgårdsbyggnader och slott var författningen uppenbarligen icke tillämplig. De kunde i nyare tid ej vinna köpare eller hyresgäster, som i någon mån ville betala efter byggnadens självkostnadspris.

När det åter gällde sedvanlig »*annan fastighet*», dit egna hemmen i brist på egen hemort hörde, sökte man i de olika uppbördsdistrikten laga efter lägenheterna på skilda sätt. Det saknas statistik över denna anarki. Den röda tråden synes emellertid varit att komma ifrån en bokstavstolkning. En skiss över tre exempel är jag dock i tillfälle här nedan återgiva.

I *Stockholm* har kommunens egen *tomträttstaxering* av de egna hemmen i stadens trädgårdsstäder byggts på egnahemsbyggarens självkostnad och självdeklaration därom. Här fastslogs således en bestämd artskillnad mellan den inre stadens hyreshus och egnahemmen i stadens trädgårdsstäder. För själva tomten debiterar staden i tomträttsavgäld 5 procent av stadens självkostnad, i vad på tomten belöper av kostnaden för förvärv och iordningställande med tillbehör av det stadsplaneområde, till vilket tomten hör.

Statens uppbördsväsende rättade sig till en början i stort sett efter stadens officiella tomträttstaxering och utan fastställande av något särskilt taxeringsvärde därutöver för den staden tillhöriga tomten.

Med taxeringen av tomträtten inbegripet byggnaden samt tomten sammanhänger intimt uppskattningen av egnahemsbyggarens »intäkt av hyresfri bostad». Det låg i sakens natur, att denna borde beräknas till hans omkostnader för det egna hemmet eller med andra ord till den avkastning, som man kunnat erhålla av det nedlagda kapitalet, därest det ej använts till egnahemsbyggandet.

För att tillgodose denna hänsyn någorlunda inslog statens uppbördsverk på den överkomliga utvägen att uppskatta hyresinkomsten, såsom den enligt ärftlig belastning vilseledande kallades, till ett belopp av 400 kronor för varje rum av effektivt bostadsvärde. Detta innebar ett avståndsta-

gande från att av egnahemmen utkräva för varje rum det spekulationsvärde, som uttogs från hyresgästerna av hyreshusens ägare, hos vilka denna inkomst dock sedan beskattades.

Bostadsvärdet, sålunda bestämt, kom i tillämpningen att ganska väl sammanfalla med ett taxeringsvärde efter självkostnaderna samt förmånen av fri bostad beräknad efter allmänna depositionsräntan högst till 4 procent av dessa kostnader. Den är även med sina påtagliga brister vida mindre äventyrlig och laglös än 1933 års omkastning (se kap. 6). Rummens antal är ganska vägledande, deras storlek i regeln tämligen lika om än med undantag. Utstyrseln är mera markerad av möbleringen, som är undantagen från beskattning. Den fasta omboningen skiljer sig märkligt mellan gamla och nya hus. Något missnöje med denna ordning har ej heller mig veterligen försports. Detta utesluter ej att en ny *bättre* grundsats vore påkallad.

Om grundsatserna för taxeringarna av egna hem inom huvudstadens privata trädgårdsstäder har jag ej någon närmare kännedom. Förmodligen ha de överensstämt åtminstone någorlunda med föreskrifterna för stadens trädgårdsstäder.

Stockholms län: I detta län har man i det förflutna och även för nu stundande femårsperiod inrättat sig i stort på följande sätt.

Taxeringsvärdet för *tomt* till egna hem inom länet bestämmes med ledning av den köpeskilling, som tomträttshavaren eller hans företrädare fått betala för just den tomten. Detta betyder således, att i princip hans självkostnad tages till utgångspunkt. Köpeskillingen för tomtvärdet inbegriper gemenligen även exploatörens väg- och ledningsanläggningar. Ett så bestämt taxeringsvärde å tomten visar genomsnittligt ett mycket omväxlande värde per kvadratmeter i olika trakter och även inom samma trakt växlande från lägst 1 till högst 7 kronor. Vanligen sättes värderingen något »i underkant».

Vid *husets* och övriga anläggningars taxering tages till utgångspunkt självkostnaden i köpeskilling eller annorledes för just det huset med modifieringar undantagsvis på grund av särskilda förhållanden. I regel sättes även här taxeringsvärdet gärna i underkant d. v. s. något under kostnaden för husets förvärvande.

Vad slutligen beträffar beräkningen av intäkt för »*hyresfri bostad*», har denna beräknats till 5 procent av de sålunda för byggnaden och tomten bestämda taxeringsvärdena. Således kommer även här självkostnaden att ligga till grund för det s. k. hyresvärdet. De 5 procenten övergivas ogärna, men även detta kan undantagsvis ifrågakomma både uppåt och nedåt på grund av särskilda förhållanden. Av social hänsyn söker man även här komma på den säkra sidan genom tillämpning mera av principen »i underkant» än »i överkant» av de efter förenämnda metoder uträknade värdena.

Från denna intäktsberäkning *medgives avdrag* för reparationer samt

årligen konstant för värdeminskning beräknad till 1 procent för trähus och $\frac{1}{2}$ procent för stenhus av taxeringsvärdet. Dessutom medges naturligtvis laga avdrag för skuldräntor även å lån, upptagna för egna hemmets förvärv eller uppbyggande. Att söka kringgå författningen på denna punkt genom att söka, såsom från 1933 skett i huvudstaden, komma fram till systemet »plus minus noll», varom nedan sägs, och bland annat för detta ändamål höja intäktsberäkningen från 5 till 7 procent har ej ifrågasatts och anses förmodligen ej heller kunna lagligen ifrågakomma. Däremot medges ej avdrag för vatten, belysning, värme, gårdskarll eller trädgårdsomkostnader.

Det lär ha diskuterats, om bostadsvärdet borde bestämmas efter det uthyrningsvärde, som kunde för ett eget hem beräknas i händelse det uthyrdes. Detta gällde särskilt mindre egna hem, som lättare kunde i vår tid påräkna hyresgäster. Denna tanke avböjdes emellertid. De ovan nämnda 5 procenten äro fortfarande suveränt vägledande.

Skåne: Det har sagts mig av sakkunnig, att i Skåne bestämmes allmänt ett egna hems hyresvärde till 4 procent av dess taxeringsvärde. Avdrag tillåtes däremot ej för reparationer eller värdeminskning. Hur taxeringsvärdet bestämmas kunde ej uppgivas. Förmodligen uträknas det såsom i Stockholms län. Att bestämma det konstlat till vad som vid uthyrning skulle enligt förebilder kunna ernås, torde icke slå bättre i spann, om just detta eftertraktades. Hyrorerna synas i Skåne vara ett paradisi i jämförelse med huvudstaden. En familj, som står mig nära, hyrde för kort tid sedan i Kristianstad en modern våning i ett nytt hus. Den bestod av tre rymliga rum, stor hall, rymlig tambur, kök, badrum, fri värme, kylskåp och god luftväxling. Priset var 1,400 kronor. Förra hösten flyttade familjen till Stockholm. Efter oändligt letande kommo de äntligen över en ganska trevlig våning i ett nytt hus vid Kungsholms kyrkoplan. Den innehöll tre rum, med avsevärt mindre yttinnehåll, mycket liten hall, ett prång till tambur, kök med fönsteralkov, fri värme och dålig luftväxling. Priset nedprutades från 3,000 till 2,600 kronor. Jag har besett båda bostäderna och reflexionerna ha gjort sig själva.

6. Stockholms statliga uppbördsverks nya system av år 1933.

Med år 1933 kom en ny femårsperiod för fastställande av fastighetstaxeringsvärdena och vad därmed äger sammanhang.

Uppmärksamheten fästes därvid med fog därpå, att det föregående systemet visserligen i stort skapat en rättvis skillnad mellan egna hemmen i trädgårdsstäderna och spekulationshusen i den inre staden. Det hade dock lett till vissa ojämnheter mellan egnahemsbyggarna inbördes. Den lika prissättningen på rummen tog ej tillräcklig hänsyn till rummens olika storlek och inredningskostnader. Här borde således helst ett annat system uttänkas. Tiden var emellertid inne att även komma med något verkligt

nytt och den ropade efter skatter. Någon annan fundamental nyhet ansågs ej kunna uppfinnas beträffande de egna hemmen än att frångå det förr mer eller mindre tillämpade systemet att laga efter förstånd och lägenhet. Lagens brutalast uttolkade bokstav anmälde sig då. För revision av författningarna visade verket icke något officiellt intresse, ehuru privata medgivanden av behovet icke saknades. Hemställen till prövningsnämnden om initiativ i detta syfte föranledde veterligen ej ens något yttrande till protokollet.

En del underordnade befattningshavare satte sig så i selen för att skaffa belägg från kommunens trädgårdsstäder och dessas tomträtter för den ifrågasatta nya ordningen.

Det erinrades, att ett flertal egnahemsägare hade sina fastigheter belånade för byggnadslån och mot hög ränta särskilt för belåning utöver tomträttskassans långivning. Därigenom kunde de i bilagan till sin självdeklaration, som avsåg specificerad fastighetsdeklaration, uppföra stora avdrag för skulder. De erhöilo sålunda där ett avsevärt underskott sig tillgodo. Detta räknade de sig sedan författningenslign tillgodo såsom avdrag även från huvuddeklarationens inkomstberäkning. Det var något egendomligt, menade man, att dessa skattedragare icke blott befriades från att skatta något för sitt hem, utan till och med minskade det allmännas beskattningmöjligheter enligt huvuddeklarationen.

Samtidigt anmäldes också, att ägare till de spekulativa hyreshusen i Nockeby togo hyror, som närmade sig hyror i den inre stadens hyreshus och således väsentligen överstego, vad egna hemmen medgivits få debitera sig. Steget blev då icke långt till uppfattningen, att de egna hemmen »naturligtvis» borde belastas i skatteavseende med tämligen lika höga bostadsvärden, som husägare utkrävde av sina hyresgäster i den inre staden. För att så komma riktigt på den säkra sidan anställde verket undersökningar om, vad även inom stadens egnahemsområden erhöils i hyra, då för undantagsfall av olika skäl ett eget hem blev uthyrt och därigenom erhöils i spekulationsmarknaden en hyra, som uppnådde eller närmade sig den inre stadens hyror. Det borde icke vidare få passera, menade man, att egnahemmens bostadsförmån taxerades till mindre belopp än de nämnda uppdragade spekulativa hyresbeloppen. Därför måste även de egna hemmen skattetekniskt förvandlas till hyreshus, ehuru de i regel icke vore det.

Chefen för uppbördsverket Otto von Friesen tillägnade sig och verkade för de förenämnda uppfattningarna. De blevo sålunda lag från 1933 för statens uppbördsverk i huvudstaden.

Härefter följer framställning, hur verket organiserat den nya skattepolitiken för egna hem. Detta kapitel är väsentligen en sluten bok för allmänheten. Något besked, vilka rationella grunder, som ligga bakom

besluten i dunkla fall, kan icke inhämtas. Egnahemsbon får gå ikring förgäves såsom en Diogenes med lyktan. Om förändringarna äro grundade på något rationellt system eller på att någon befogenhetsinnehavare setat vid ett skrivbord och måttat på måfå med sin penna, därom kan ingen visshet vinnas. Så förhåller det sig ock med andra mysterier icke minst inom den nu överklagade omvälvningen.

Några skriftliga utläggningar av grunderna för uppboordsverkets nya åtgöranden finnas icke. Åtminstone äro de ej tillgängliga för allmänheten. Vi få fråga oss fram enskilt hos chefen i verket, hos tjänstemän och ordförande i taxeringsnämnder. Villrådighet och skiftande meningar möta. Men våra intervjuer ledde i stort sett tillbaka till chefens direktiv och underordnades lojalitet inför desamma.

7. Taxeringsvärdena för egna hem.

På vilka grunder taxeringsvärdena för egna hem bestämmas känner allmänheten icke. Så mycket framgår, att det ej kan vara självkostnaden och ej heller förebilder från hyreshusens stad. I dessa nedgångstider ha taxeringsvärdena höjts mer eller mindre på de egna hemmen med några undantag, såsom lär vara fallet i Nockeby, där även någon minskning ifrågakommit. För den inre stadens hyreshus har däremot, upplyses det i verket, den tidigare taxeringen i stort sett bibehållits. Varför denna skillnad?

För den inre staden lär tillämpas, att fastigheternas uthyrningsvärde kapitaliseras. Detta blir taxeringsvärdet. Sedan skall detta fördelas på tomten och huset. Fastighetsnämnden har tillsatt en delegation, kallad tomträttsdelegerade. Denna, i vilken jag är ordförande, har föranstaltat en utredning, hur nämnda fördelning tillgår. Det visar sig, att olika taxeringsdistrikt förfara olika och det medgives i verket, att tillbörlig samverkan ej äger rum mellan distrikten. Vår slutsats blir förmodligen, att de sålunda tillkomna värdena å tomterna ej äro uttryck för några exakta värden.

Som sagt ha *tomträtterna* företrädesvis gjorts till föremål för den nya reformen. Tomträtthavarna äga ej tomten. Den tillhör fortfarande staden. För tomten erlägges en årlig tomtavgäld, som staden bestämmer efter sin självkostnad, ett uttryck för stadens uppfattning, att hemmen måste främjas av det allmänna samt övertaga endast stadens kostnader. I tomträttskontraktet stadgas, att tomträtthavaren är skyldig att gent emot staden vidkännas de övriga onera, som kunna författningsenligt påläggas tomtmarken.

Till en början anslöt sig, som sagt, statens taxeringsväsende väsentligen till stadens taxering efter husets och anläggningarnas kostnad. Man märkte ej någon särskild tillagd avgäld för själva marken. Det betrakta-

des som ett bidrag även från statens sida till förverkligandet av dess egen lagstiftning om tomträtts genomförande. Staten ansåg, trodde man, att det borde stanna vid, att staden tog betalt för sina självkostnader, till vilka staten ej i någon mån bidragit.

Sedan emellertid på senare tider fastslagits och praktiserats, att vid fastighetstaxering skulle skiljas på taxeringsvärdet på marken och på byggnaderna, tog sig uppbördsverket före att sätta ett särskilt värde även på stadens med tomträtt upplåtna mark, med, såsom det uppgivits, en kapitalisering efter 5 procent, eller med andra ord 20 gånger tomträttsavgäldens belopp. Detta kom såsom en överraskning för alla tomträttshavarna, genom den avsevärda höjningen av »fastighetens» taxeringsvärde, som sålunda tillskapades.

Nu går uppbördsverket ett steg vidare. Det önskar utöver stadens tomträttsavgäld efter sitt självkostnadspris pålägga tomträttshavarna en ytterligare beskattning av detta nya markvärde, såsom en värdering av den bostadsförmån, som tillförts lägenheten jämväl med dispositionen av marken. På detta sätt får man genom sammanblandning mellan likt och olik ett »fastighetsvärde» i stället för ett tomträttsvärde.

Den gamla ordningen, som från både stat och kommun ville verka för tillkomsten av verkliga hem, skulle sålunda nu jämväl på denna punkt övergivas. Vid 1921 års lagstiftning förbisågos egnahemmen och samhällets bemödanden för dem. Den var bergtagen och betagen av den enskilda spekulatören. Man tänkte i sak på de fall, då mark och byggnad tillhörde samma person och det värde ägaren skulle fruktbar göra för sig genom hyror av hyresgäster och försäljningar till spekulationspris. När kommunen upplåtit egen mark mot en avgäld, motsvarande endast dess självkostnader, vore det ett värdigt bidrag av staten att ej försvåra verket genom pålagor, som ej varit avsedda för detta fall, och allra minst konstruera en avkastning även på tomten av 7 procent, som icke inflyter vare sig direkt eller indirekt.

Tomträtten är upptagen såsom ett kapitel under nyttjanderättslagen. Tomten tillhör, som redan erinrats, staden, icke tomträttshavaren. Det är olagligt, förvillande och leder till orättvisa att i taxeringsavseende betrakta tomten som en del av tomträtten och sedan till på köpet sammanlägga värdet med bostadsvärdet till en enhetlig taxering för »fastighet» såsom tillhörig tomträttshavaren. *Här måste var sak ha sin plats* och de olika ägarna var för sig svara inför staten.

Inom stadshusets inre kretsar göres ibland gällande att all statstaxering av tomten är olaglig även med gällande lagstiftning. Meningarna härom kunna vara delade på grund av den oklara formuleringen av 13 § mom. 2 i kommunalskattelagen. Anmärkningsvärt är emellertid, att vanlig nyttjanderättsupplåtelse av någon staden tillhörig mark beskattas med 5 procent av taxeringsvärdet, under det att en tomt upplåten med tomträtt nu skall umgällas med 7 procent, en procentsats, vilken närmar sig grän-

serna till ockerlagen och ej eftersträvas såsom förräntning av någon bostadssökande, som vill behålla sina sparade tillgångar.

Det kan ifrågasättas, om staten ej borde vara så pass intresserad av sitt eget tomträttsverk och dess fulländade utförande i stadens hand, att den låter dylika tomter vara obeskattade. Uppbördsverket har också i sin första praxis uraktlåtit att göra någon affär av tomten.

8. Egnahemmens taxering efter självkostnad eller efter hyreshusens hyror.

När någon skaffar sig ett eget hem, beräknar han i regel, vad han har råd att nedlägga på det. Självkostnaden blir avgörande. Stockholms stad har gjort åtskilligt för en sådan verklig hembildning och betvingande av hyreshemmens missförhållanden.

Den kraftigaste insatsen har varit *stadens trädgårdsstäder*. Man fick genast klart för sig, att egna hemmens värdering rättvisligen och lämpligen måste byggas på självkostnadsprincipen. Sålunda upplåter staden tomterna på sin egen mark med tomträtt mot en årlig tomtavgäld väsentligen efter 5 procent å stadens självkostnad för markens anskaffning och iordningställande med vägar, parker och ledningar m. m. Det sker så, att för varje nytt stadsplaneområde självkostnaden utslås på alla tomter. Därvid iakttages, att tomter för hyreshus, vilka få inrymma större antal eldstäder och okontrollerat spekulationsvis uthyras, påläggas en större andel av nämnda självkostnad i tomträttsavgäld än egnahemstomterna. Mellan de senare fördelas deras anpart efter tomternas storlek och förmånliga beskaffenhet i övrigt i mark och läge. Därigenom har för äldre och nyare stadsplaner med hänsyn till den olika självkostnaden i skilda tider uppstått avsevärda skillnader i tomträttsavgälder. Detta är dock ingen anledning för de lägre avgifternas höjande. Egnahemshavaren har räknat med en sådan avgift, då han bestämde sig, och staden gör ingen förlust.

Vid värdering för allmänna ändamål av de nyuppförda boningshusen jämte planering av tomterna utgår staden från *bostadssökandens självdeklaration* för självkostnaden. Två personer, utsedda en av fastighetsnämnden och en av tomträttskassan, besiktiga därefter byggnaden och inkomma med förslag till värdering på grundval av förenämnda självdeklaration. Sedan prövar även fastighetskontoret värderingen. Slutligen bestämmer fastighetsnämnden värdet med ledning av de tre förslagen, bostadssökandens, besiktningsmännens och kontorets, i den mån de äro skiljaktiga.

Emellertid genomkorsas här som mångenstädes principerna lönligt av stridiga intressen. Bostadssökandena, som gemenligen bygga på lån, ha intresse av att värderingen ej understiger deras självkostnad. Därav beror nämligen beloppet av det grundlån, som de *äga rätt* att erhålla i tomträttskassan. Tomträttskassans ledning ser däremot ur lånesäkerhetens synpunkt gärna, att värderingen sker med »försiktighet». Över båda be-

siktningsmännen svävar en gammal instruktion under prisstegringarnas högkonjunktur efter världskriget från dåvarande fastighetsdirektören om iakttagande av »försiktighet» med hänsyn till befarade prisfall. Denna instruktion är visserligen återkallad, men den lever segt kvar ändå på något sätt. Fastighetskontoret plägar åter ställa sig mera oförbehållsamt på bostadssökandens sida. Förr kunde tänkas, att även staden hade intresse av en så kallad försiktig uppskattning av självkostnaden. Enligt äldre bestämmelser skulle nämligen ett eventuellt inlösningspris för byggnaden i framtiden bestämmas efter dess ursprungliga värdering. Nu har en sådan hänsyn bortfallit. Jämlikt ny föreskrift skall värdet bestämmas efter byggnadens värde vid inlösningsstillfället.

Slutresultatet har blivit, att vid fastighetsnämndens värderingar de uppgivna självkostnaderna aldrig överskridas, men gemenligen av besiktningsmännen underbjudas, oftast i mindre mån, ofta avsevärt och någon gång ganska betydligt. Men besiktningsmännen få övertaget genom sin okontrollerbara auktoritet som »experter» och frånvaro av annan bevisning. Det är möjligen därför man inom uppbördsväsendet möter den missuppfattningen, att byggnadsvärdet fastställs av tomträttskassan. Det sker som sagt genom fastighetsnämnden, som dock ej är istånd att rannsaka besiktningsmännens benägenheter för de särskilda fallen. Bostadssökanden har emellertid rätt att söka skiljedom för tillrättaläggande av den skäligen självkostnaden. När detta trots de avsevärda kostnaderna i några fall skett, har skiljenämnden alltid i stort sett godtagit bostadssökandens deklaration med underkännande av besiktningsmännens lägre värdering.

Inom *statens uppbördsverk* råder nu på denna punkt åtskillig villervalla. Chefen har bestämt, att egnahemsstaden i taxeringshänseende nu skall enligt lagens bokstav till skillnad från förut betraktas som en huspekulations- och hyresgäststad och att 7 procent av taxeringsvärdet skall debiteras som värdet av bostadsförmån. Detta beslut anses så gott som förpliktande. Men man uttalar inom verket på flera andra håll sin tveksamhet eller sitt ogillande av procenten. Ledamoten i Bromma andra distrikts taxeringsnämnd E. Håkansson har år 1933 till och med uttryckligen reserverat sig och påyrkat lägre procent för vissa småstugeområden.

Man anser ock att tidpunkten är oriktigt vald. Skall lagen hädanefter tillämpas efter bokstaven, bör procenten åtminstone sättas i underkant, säger mången, och ej som nu i överkant trots sakta fallande hyror i spekulativa hyreshus och hyresgästområden.

9. »Hyresvärdet» av bostadsförmånen. »Plus minus noll.»

Härmed övergår jag till den ena av uppbördsverket anlidade utvägen för att dels kringgå egnahemsbyggares lagliga och förnuftiga rätt att avdraga skuldränta från hyresvärdet samt dels uttaga ett så stort »hyresvärde», som motsvarar de spekulativa hyresvärdena.

För ändamålet har en ovanlig *grundsats* utkristalliserats. Den är följande. Taxeringen bör bestämmas så, att man helst kan i fastighetsbilagan komma fram till, att kredit och debet åtminstone täcka varandra eller till ett ideal, kallat plus minus noll. Åtminstone uttrycker man sig så numera nästan överallt. För att nalkas detta ideal måste för de ovannämnda egnahemsägarna, som byggt mer eller mindre på skuld, deras debetsumma i fastighetsbilagan avsevärt höjas. Detta kan endast ske genom att tvångsvis avsevärt öka deras beräknade inkomst av bostad, eller »hyresvärdet för bostad», såsom det som sagt oriktigt kallas i bilagan.

Denna senare slutsats framhålles icke alltid direkt. Man söker även förevändningar med stöd av den nya lagens skattande åt merkantilsystemet, för att »hyresberäkningen» hitintills, oavsett dess ovan anmärkta brist, varit i stor utsträckning »för låg».

På båda dessa skäl har man sedan kommit till den *praktiken* att debitera egnahemsinnehavarna en »hyresinkomst» av 7 procent av taxeringsvärdet. Någon författning finnes icke till stöd för dessa 7 procent. De omnämnas icke heller i papperen. Det är ett diktaturens påbud, som ej rubbats av de många erinringarna däremot.

För att ytterligare höja säkerhetsmarginalen för plus minus noll ha en del ökningar i taxeringsvärdet också ägt rum.

I hyreshusen i den inre staden lägger sig beskattningsväsendet ej i de enskilda hyresgästernas hyresbelopp. Husägaren skattar för dem såsom en influten inkomst. En egnahemshavare åter är husägare och hyresgäst på samma gång. Han måste skaffa kapital för husets byggande och detta lån in-tecknas i tomträtten eller fastigheten. För detta lån får husägaren betala ränta till långivaren. Detta blir såvitt på lånet ankommer, hans hyra, som erlägges i stället till långivaren, vilken såsom in-teckningshavare för lånet tillika är tills vidare den verkliga ägaren till huset. Denne långivare får liksom husägaren i Stockholm betala skatt för denna ränteinkomst. Skillnaden är således endast formell. I sak är det väl således ej mer än billigt, att egnahemsbyggaren får avdraga från sin fastighetsbeskattning detta till lånegivaren utbetalade hyresbelopp, oavsett att en del av den allmänna självdeklarationen utbrutits i en bilaga.

Nu vilja i stället taxeringsnämnderna enligt de av chefen anbefallda direktiven dubbelbeskatta dessa egnahemshavare och göra det ju mera de nödgas sätta sig i skuld för att skaffa sig ett eget hem och bryta sig ut ur hyreskasernernas förtryck. Egnahemsbyggaren skall förhindras att få tillgodogöra sig dessa utgifter för bostaden i beskattningsavseende genom att i den allmänna deklarationens avdragskolumn överföra sitt underskott i fastighetsbilagan.

Detta har ock en annan följd. Det finnes en del egnahemsbyggare, som nedlagt sina egna besparingar i husets byggande till stor del eller i sin helhet, ja kanske så gott som allt vad de äga i kapital för att fullända känslan och tryggheten av att hemmet är eget. För dessa kommer fastig-

hetsbilagan alltid att innehålla ett överskott i inkomster. Detta ser man gärna. Det överskottet övergår som inkomst i den allmänna deklARATIONEN. Då är det inte längre fråga om systemet plus minus noll. Om man frågar, huruvida ej även för detta fall borde givas någon utväg för att nå fram emot berörda ideal, så svaras endast med ett förslaget leende eller en hjälplös axelryckning.

Författningen är klar. Avdraget får lagligen äga rum. Detta administrativa försök att kringgå lagarna, är således också *olagligt*. Så har saken även uppfattats i Stockholms län och förmodligen i riket i övrigt.

10. »Hyresvärdet» av bostadsförmånen. De sju procenten.

Uppbördsverkets stora tumskruv är, som redan antytts, de bekanta 7 procenten. De skola uttagas å såväl tomt som hus för vinnande av de två förutnämnda angivna önskemålen. De skola beräknas å taxeringsvärdena och vara uttryck för värdet av egnahemsbostads förmån av bostad. Denna procent tangerar ockerlagen. Ingen egnahems sökare med självbevarelsedrift placerar egna besparingar, som kunna användas till bostaden, mot en sådan äventyrlig ränta. Avsikten 1921 att vinna en jämn och likformig taxering är ej heller alltid liktydigt med en rättvis.

Åtgärden motiveras med att man enligt uträkning förvissat sig om, att därmed skulle i alla eller de flesta förekommande fall nås det förenämnda »plus minus noll» i fastighetsbilagan till den allmänna självdeklARATIONEN. Detta är som ovan visats i och för sig både en olaglighet och en orättvisa. Därigenom tillkommer som sagt en ny orättvis pålaga nu och kanske än mera framdeles i mer än ett avseende för dem, vilkas fastighetsbilaga visar överskott till ytterligare beskattning.

Det höga beloppet motiveras också under betäckning av 1921 års merkantila formulering, vilket dock först från och med år 1933 ansetts påkalla en tillämpning i förevarande fall. Hänvisning i riksdagsbeslutet, att denna grundsats bör tillämpas med förstånd och samvete, får då vika. Således förebäres såsom en ursäkt, att trädgårdsstädernas beräknade hyror »givetvis» böra inställas bättre efter hyresbeloppen i den inre staden. Det står nämligen i författningen att ortens pris skola vara vägledande.

Här lider huvudstaden och indirekt hela landet av de oskäligena hyrorerna i Stockholms hyreskaserner. Invånarna och staden ha sökt bidra till avskaffandet av detta nödläge genom egnahemslägenheter i trädgårdsstäder *med minskade »hyror», ökade utrymmen, naturglädje samt frisk luft*, i stället för hyreshusens ruinerande hyror i förening med alltmer minskade utrymmen och bristfälliga sanitetsförhållanden. Detta har skapat två till karaktären vitt skilda »orter». Nu göras ansatser att blunda för denna skillnad åtminstone i hyresbeloppet. Detta är dock en kardinalsak i de båda städernas, den sociala och merkantila stadens, skilda psyken. Sålunda den inre huvudstaden med sitt system på de anklagades bänk rye-

ker år 1933 fram såsom vägledande »ort» för den sociala staden, stödd av det övriga riket.

För att minska det ogynnsamma intrycket av en sådan inställning har skatteväsendet varit angeläget att uppmärksamma hyrorna i trädgårdsstadens spekulativa hyreshus och till och med då undantagsvis en egnahemslägenhet ej disponeras av ägaren utan uthyres av denne. Dessa hyror kunna som sagt närma sig eller ibland sammanfalla med hyrorna inom den inre staden till beloppen. Detta åberopas av vederbörande nu med förkärlek i samtal om dessa frågor.

Det skiljes tekniskt och samtalsvis ostridigt mellan »egna hem och hyreshus». Men ändå passar gammal vanföreställning på att i fastighetsbilagan till självdeklarationen insmuggla även för egnahemsformuläret: intäkter av »hyresvärdet för bostad». Detta bör i berörda formulär utbytas mot: intäkt av »självkostnaden för bostad».

Nu förhåller det sig emellertid så, att dylika uthyrningar äro undantagsfall i en egnahemsstad. För dessa får det allmänna ut sin rätt genom *ägarens beskattning av denna deklarerade hyresinkomst*. Hur vågar uppborðsverket vilja göra gällande, att för dessa undantagsfall bör den stora mängden egnahemsägare beskattas för ett någorlunda lika stort *hyresbelopp, som de ej uppbara och för vilkets undvikande de flyttat ut till trädgårdsstaden?*

11. För mycken rättslöshet.

Under detta kapitel skildras några skuggsidor enligt mångas uppfattning inom huvudstadens uppborðsväsende. Det förefaller, som man i det övriga landet mera allmänt sökte rätta sig efter sakens natur och billighet i förhållande till de egna hemmen. Avgörandena på detta område måste dock, icke minst i följd av författningarnas brist på enhetliga direktiv, bliva brokiga och godtyckliga.

Hos överståthållaren ligger även här avgörandet. Det är dock naturligt, att chefen för uppborðsväsendet bör framträda såsom den ledande. Därför lägga sig ej överståthållarna liksom ej heller landshövdingarna i förevarande förvaltning uti oträngda mål. Givetvis bör högsta myndigheten dock följa grundsatserna och organisationen med sin uppmärksamhet och kontroll. Stundom kan detta prerogativ föranleda ett ingripande.

De fiskaliska intressena. Den största faran för en institution är att anförtros direktivlöst åt ämbetsverk, som stå främmande för institutionens idé. För egnahemsrörelsen blir det således en fara, om verket, såsom i detta fall inom huvudstaden äger rum, är inriktat företrädesvis på fiskaliska intressen utan tillbörlig hänsyn även till livsförhållandena. Det senare är en ganska vanlig skuggsida hos ämbetsverk i allmänhet. De kunna ju vara ursäktade, då i utbildningen ej ingår någon fostran i social etik och förslag till en sådan utbildning hitintills förkastats av statsmakterna.

Uppbördschefen i huvudstaden har uppenbarligen och tyvärr ingen klockarkärlek till trädgårdsstäderna. En av tomträttshavarnas spanare inom verket efter grundsatserna fick det uppriktiga beskedet av chefen, att folk som måste bygga i trädgårdsstäder med lån ej hade något där att göra, utan borde hålla sig till den inre stadens hyreshus. Varav hjärtat är fullt, därom talar munnen. Det kan ju ej förbjudas att hava sådana åsikter. Den åter, som hänförts av egnahemsidén, nedlagt oavslutligt arbete på dess främjande, slagit vakt särskilt om tomträttens förverkligande i huvudstadens trädgårdsstäder, den har också rätt att ha den meningen, att ett sådant åskådningssätt, som det förenämnda, icke vidare bör tillåtas inom uppbördsverket göra sig enväldigt gällande utan kontroll på något sätt ens av lagarna.

Intresset för egnahemmens ekonomi och etik är svagt. Hyreshusens tillvarelsesätt framstår såsom det normgivande. Trädgårdsstäderna betraktas nästan som snyltgäster på den inre staden. Det nedblickas särskilt på kommunens trädgårdsstäder. Man förargar sig över deras goda kommunikationer och tycker att »de ha det för bra». Att genom flit och omtanke framtrolla skönhet och trevnad i ett eget hem i naturens sköte med ringa kostnad eller utan ökade utgifter väcker föga sympati. Någon besiktningmans rapport eller blotta ryktet därom kunna föranleda fantasier om kostbara utgifter samt lynnestaxering utan grundsatser av luftvärden.

I rättvisans namn må ej underlätas omnämna, att mitt förslag till kompletterande och förtydligande av taxeringsförfattningen av chefen motogs med det älskvärda medgivandet, att *»ingenting skulle vara mera välkommet för verket»*, om ett sådant direktiv bleve genomfört.

En viktig sak är ock att tillgodogöra sig de underordnade befattningshavarnas erfarenheter och egna meningar. Möjligheterna därtill äro beroende av ledningens vidsyn. Inom uppbördsverket i Stockholm tolereras ogärna från ledningens avsikter skiljaktiga meningar. Därpå sitta vi inne med exempel. Annorstädes såsom inom Stockholms länsstyrelse råder ett motsatt förhållande. Men när en prövningsnämnd slutligen blivit enig om vissa direktiv måste de naturligtvis i regel följas.

Ett vanskligt inslag i organisationen är att besluten om taxeringar ledas av personer, utnämnda för ett år i sänder mot särskilt årsarvode. I Stockholm uppbära ordförandena i taxeringsnämnderna ganska avsevärda arvoden, oavsett de nedsättningar, som ägt rum under de sista åren. Inom länsstyrelserna åter äro beloppen mycket låga, vilket ock överklagats. Dylika skiljaktigheter kunna ock inverka på beroendet. Det är värdefullt att få behålla ett avsevärt, säkerligen också förtjänt arvode för ett lösligt förordnande. Men då får man enligt historiens vittnesbörd mångenstädes stå någorlunda väl till boks med dem, som förfoga över utnämningarna med åtföljande arvoden. Att skapa nu saknade direktiv i lagarna skulle även bli ett stöd för lösligt anställda funktionärer och för samhällets befruktande av deras tillåtna självständighet. Ett gyckelspele är väl pröv-

ningsnämnden särskilt såsom besvärinstans. Där sitta uppbördschefens förtroendemän, ett flertal av taxeringsnämndernas ordförande. Dessa arvoder utses på chefens förslag. De äro jämte kronombuden tämligen enväldiga i sina nämnder och pröva i prövningsnämnden sina egna beslut. I både taxerings- och prövningsnämnderna ha dessutom de av överståthållareämbetet på förslag av uppbördschefen förordnade »kronombuden» säte. Därtill utnämnas tjänstemän i verket, vilka självfallet i regel ha att följa sina överordnades instruktioner eller kända benägenheter. I prövningsnämnden sitter chefen för uppbördsverket själv såsom »kronombud» och tillika »föredragande». Den andra parten, de klagande, få icke tillfälle att vara representerade inför denna areopag och bemöta »föredragningen».

Chefen är sålunda i själva verket part, domare och lagstiftare på samma gång och på hans förslag ha som sagt de flesta andra bisittarna utnämnts. Ett sådant envælde må gärna äga rum, om det är upplyst och överskuggas av fristående överinstanser. Men när såsom nu i huvudstaden tonen i verket är ensidigt fiskalisk, ställer sig saken annorlunda.

Befattningshavare i kammarrätten ordförande i taxeringsnämnder. Det har till yttermera visso ordnats så, att överståthållarämbetet, på uppbördschefens förslag, en följd av år utsett befattningshavare i kammarrätten till ordförande i taxeringsnämnder. Därmed är av flera skäl kammarrätten ur räkningen såsom en förtroendegivande överinstans i skattefrågor, oavsett att kammarrättsråden lära avhålla sig från prövning av besvär över beslut, däri de deltagit såsom ordförande i sina taxeringsnämnder.

Såsom skäl för en sådan ordning lär sägas från kammarrättens sida, att det är fördelaktigt för dess befattningshavare att få sätta sig in i det praktiska arbetet. Från överståthållarämbetet menar man, att det är nyttigt för uppbördsverket att få medverkan av kammarrättens vyer och rutin i skatteförfattningarnas tillämpning. Här mötas således motsägande motiv, vilka uppenbart röra sig i en så kallad *circulus vitiosus* (brottslig cirkel). För övrigt anses ju kammarrättens ledamöter, till skenet åtminstone, vara jäviga och få således ej tillfälle att begagna sina förvärvade kunskaper vid besvärs avgörande i kammarrätten. Rätta förhållandet är väl i alla fall, att kammarrätten gärna unnar sina befattningshavare ett arvode och att överståthållarämbetet faktiskt vinner någon garanti för att även överinstansen följer auktoritativt taxerings- och prövningsnämndernas samarbetade eller anbefallda inställningar. Man får väl ock antaga, att de kammarrättsledamöter, som deltaga uti avgörandet i kammarrätten, följaktligen sakna den praktiska träning, för vars uppnående deras jäviga kamrater skickats till överståthållarämbetet. De måste således söka upplysning privat av sina kolleger, de förenämnda sakkunnigare arvodisterna.

Det är nödvändigt att sålunda avslöja otillbörligheten i en sådan orga-

nisation, stridande mot all svensk instansordning. Cæsars hustru får icke ens misstänkas. En rättssökande medborgare har befogenhet att resa sig mot en sådan organisation. Det kan icke vara riktigt att giva och mottaga dylika förordnanden. En instansordning, där kammarrätten till och med i mycket är sista instans, får ej vara inrättad på detta sätt. Verket desorganiseras väl även tekniskt.

Riksdagens revisorer av år 1927 gjorde anmärkning mot dylika förordnanden, mot vilka övervägande skäl ansågos tala. Revisorerna av år 1933 ha påtalat en liknande företeelse inom länsstyrelserna. Det gällde en länsstyrelses förordnande för sin landskamrer att vara ordförande i en taxeringsnämnd. Mot det senare fallet kan nog göras erinring, men än mer mot ordförandelån från kammarrätten, den i verklig mening första instansen i skattemål. Åtgärden förbättras ej av, att denna instans för hela riket sättes i arvoderad skala hos huvudstadens uppbördsverks nuvarande åskådningssätt.

I sammanhang med de besvär som anfördes hos 1933 års prövningsnämnd av en myckenhet tomträtthavare i nu förevarande beskattningsangelägenhet gjordes erinringar mot de berörda förordnandena.

Dessa erinringar föranledde ej överståthållarämbetet att vidtaga någon rättelse. För år 1934 har enahanda förordnande givits. Det var kanske ej tillräcklig anledning att på enskildas besvär kunna påräkna ändring i en av verket omhuldad praxis. Onödigt syntes däremot varit, att ämbetet i stället till och med förstärkte representationen från kammarrätten. Nu omvaldes två kammarrättsråd, ett extra kammarrättsråd och en assessor, vartill kom uppbördschefens förtroendemän förste kanslisekreteraren och häradsskrivaren Bährendtz, som fortfarande står på kammarrättens stat. Emellertid har nu från kammarrätten ytterligare tillkallats en assessor. Man skulle närmast tro, att det skett på trots mot anmärkningarna. Enligt förkljudande skulle däri ligga allenast uppfyllandet av »ett löfte». En ytterligare belysning i sådan händelse av de arvoderade bisysslornas bibehållande, ja utsträckande även i sådana fall, där de i all synnerhet måste anses obehöriga.

Regeringsrättens föredragande i beskattningsärenden också ordförande i taxeringsnämnd. I samma ordning har en skugga kastats över regeringsrätten, vars föredragande, ett kansliråd i ett av regeringsdepartementen, i beskattningsmål också förordnats till ordförande i taxeringsnämnd. På detta sätt har överståthållarämbetet indragit även högsta instansen i beskattningsfrågor mer eller mindre under sin uppfostrings- och intressesfär. Jämväl en sådan ordning strider mot klagande parters rätt och grundlagarnas anda.

Långsam rättsskipning i överinstanserna. Det mångåriga dröjsmålet med prövning av besvär i de två högsta instanserna sätta pricken över denna rättsordning. I instruktionerna för dessa senare instanser böra

åtminstone givas förtursrätt för mål, vilka såsom här är fallet avse viktiga principfrågor, gällande för stora kategorier skatteskyldiga.

En fundamental blotta i skattesystemet. Med detta egnahemsärende äro vi inne på en *fundamental blotta i hela skattesystemet*. Man må gärna äventyra sina eventuella besparingar eller sätta sig i skuld hur löstsinnigt som helst. Man må gärna förlösa sina inkomster och sin hälsa på uteliv och lustbarheter av alla slag. Man må i sitt vardagsliv frossa i mat, alkohol och tobak. Man må försumma hemmets omvårdnad hur mycket som helst. Allt detta och mera dylikt går för sig och belönas med automatiska skattelindringar.

Om man däremot till egen och nationens gagn ransonerar med livet på ett motsatt sätt och, såsom nu är fråga, lägger huvudvikten i livsföringen på samhällets grundval hemmet och dess bostad, då är skatteskraven framme och söker med ovilja och avund komma åt jämväl en sådan omtanke, även när bakom den ej stå några kapitaltillgångar nedlagda på bostaden utan som sagt, ekonomiskt sett, endast luftvärden. Egnahemsbor med betydande kapital bakom sig drabbas ej kännbart därav. De hade, bosatta i staden, sannolikt utlagt i hyra många tusen kronor och kanske mera än som motsvarar deras beräknade bostadsförmån enligt den nya metoden. Denna senare drabbar dem, som ej ha sådana tillgångar bakom sig, och isynnerhet dem, som måst bygga på lån. Och det är det stora flertalet. Om dessa kategorier har som sagt från uppbördsverkets ledning privat förkunnats, att sådana icke borde få lov bygga eget hem i trädgårdsstaden utan borde hålla sig till hyreshusen i den inre staden.

Georgismens skattesystem tager sikte särskilt på förenämnda missförhållande. Långt tidigare förkunnade profeten Esaias i egnahemsfrågan bättre tider, »då en icke skulle bygga och en annan bo, då en icke skulle plantera och en annan äta». Mot denna och andra skuggsidor i lagarna och styrelsesättet för hans tid utslungade profeten Jeremias sin anklagelse: »trälar råda över oss, ingen finnes som rycker oss ur deras hand».

Om en oförståndig hushållning premierar till skattelindringar, bör väl ock en omtänksam hushållning röna någon uppmuntran. Detta så till vida, att, i den mån bakom omtanken ej stå nedlagda penningar, denna ej vedergrälles med beskattning av *luftvärden*. I all synnerhet bör en sådan statskonst förunnas egnahemmen, individens borg och samhällets grundval.

»*En olyckligt vald tidpunkt.*» Landet befinner sig nu i en ekonomisk depression. Inkomsterna minskas eller utebli för invånarna. Den allmänna beskattningen ökas samtidigt synnerligen. Egnahemsbyggarnas stora flertal vändas icke minst under dessa vanskligheter.

Är det rimligt att just då söka pålägga hembildningen en separat pålaga i det ovan kritiserade syftet och därigenom underminera bemödandena att förstärka hemmets betydelse och suveränitet i det allmänna föreställnings-sättet? Befattningshavare inom uppbördsväsendets skilda instanser ha för oss av sig själva medgivit, såsom orden gemenligen fallit, att det var

dock en »olyckligt vald tidpunkt» för sådana åtgöranden. En anklagelse förmodligen mot en själlös lagstiftnings bokstav, som dock tidigare ej ansetts behöva tolkas på detta brutala sätt.

Då nu hyrorna för större lägenheter i den inre staden äro fallande, är väl tillfället så mycket mer »olyckligt valt».

Varför har denna tidpunkt valts för en sådan skatteökning och varför ha egna hemmen och bland dem endast tomträtterna drabbats? Därpå gives inget svar.

12. »Anvisningarna» till fastighetstaxeringen.

När år 1921 beslöts den till kommunala skattelagen sedan överförda föreskriften (§ 13) om jordbruksfastighets och annan fastighets värdering efter ortens pris eller allmänna saluvärdet, under det att skogsfastighet skulle värderas efter det aktuella avkastningsvärdet, ansåg lagstiftaren nödvändigt att modifiera denna allmänna schablon med anvisningar, som inledes sålunda: »Vid värdesättningen skall taxeringsmyndigheten noga beakta, om och i vilken omfattning ökning eller minskning i värdet för viss fastighet i förhållande till andra fastigheter i orten bör äga rum till följd av förhållanden, som äro för fastigheten säregna».

Detta allmänna undantagsgivande från den allmänna regeln poängterades ytterligare genom ett försök till uppräknig av dessa undantag, ett förfarande, som endast förekommer, då lagstiftaren är medveten om den allmänna schablonens äventyrlighet. Till yttermera visso så har, när det gäller »annan fastighet», de båda styckena med undantagsbestämmelser avslutats med orden »o. s. v.» och därutöver undantagsföreskriften i sin helhet avslutats med ett nytt stycke, vilket endast innehåller de uppfordrande orden »med mera sådant». Såsom framhållits har lagstiftaren glömt bort att särskilt betona den totalt säregna skillnaden mellan egna hem och hyreshus, vilka båda onämnda inslammats under rubriken »annan fastighet». Men nog inrymmas de uppenbarligen under »med mera sådant». En ansats till uttryck för en sådan skillnad ligger ock i anvisningarnas uttryckliga erinran om den säregna beskaffenheten av fastighet, som »ligger i stadens affärscentrum eller i yttre området». Däri ligger ock uppfordran till hänsyn för kostnaden och tidsspillan för den längre resan till arbetsplatsen m. m.

Det anvisningarna bilagda formuläret för uppgift till ledning vid taxering av »annan fastighet» — citatet i formuläret skvallrar om begreppets insedda sammelsurium — innehåller emellertid under rubriken »fastighetens användning» en fråga, om den användes »såsom till bostad, utslutande för ägaren, för uthyrning eller för industriellt eller annat affärsändamål».

Uppgiften till ledning vid taxering av jordbruksfastighet saknar någon motsvarande fråga. Mindre jordbruk äro emellertid på samma gång egna hemslägenheter. Dessa erhöilo ett särskilt skydd av statsmakten genom

den till riket sedan utsträckta norrlandslagstiftningen, vilken resolut förbjöd en försäljning till de kapitalstarkaste köparna. De jordbrukshem, som redan sålts till dylika köpare, erhöilo ock ett särskilt skydd genom den s. k. sociala arrendelagen, vilken bland åtskilligt annat tillförsäkrar egnahemsåbon på dessa mindre permanent utarrenderade arrendegårdar en varaktig besittning, som förhindrar deras försäljning under skyddstiden till något som helst »ortens pris». Även hyresgästerna i hyreshus börja resa sig mot godtycket i sådana förmenta hemslägenheter genom framställningar till statsmakten om enahanda socialt skydd.

Det förefinnes således tillräckligt utrymme i stadgade anvisningar och strömningarna i tiden för att här taga hänsyn särskilt till egnahemmen såsom särskilda från hyreshusen. Trädgårdsstäder med företrädesvis egna hem äro en fundamentalt annan ort både till läge och innehåll än hyresstaden. Om ett egna hem inom en trädgårdsstad undantagsvis uthyres, skapas för övrigt därigenom inte något ortens allmänna hyrespris och om det säljes, så uppstår därigenom icke något allmänt saluvärde, förlikneligt med hyreshusens saluvärde.

Nu har emellertid i det av regeringen sedermera utfärdade formuläret för allmän självdeklaration uti bilagan för fastighetstaxeringen under begreppet »annan fastighet» endast talats om uppskattning av »hyresvärdet» för bostadsförmån. Denna kardinala blunder i sak strider ock uttryckligen mot formuläret till anvisningarna, som just i sina frågor gör bestämd skillnad emellan »användning till bostad uteslutande för ägaren och för uthyrning». Anvisningarna såsom fastställda av båda statsmakterna gälla före regeringens formulär för en viss tillämpning av desamma.

Till dessa slutsatser har uppbördsverket i huvudstaden hitintills anslutit sig. Det har sökt en särskild taxeringsgrund för egna hemmen i trädgårdsstaden. Taxering av bostadsförmån skulle ske icke efter något allmänt uthyrningsvärde, helst ett sådant icke fauns för denna ort, utan efter en överkomlig värdesättning av fyrahundra kronor per rum. Denna har råkat att sammanfalla ganska noga med egnahemsbyggarnas självkostnad med förräntning efter den allmänna räntefoten och således icke efter någon räntesats, som tangerar ockerlagen.

Såsom ett föredöme lag då tillika Stockholms stads värdering av tomt-rätterna, som principiellt skedde efter självkostnaden och självdeklaration av densamma. Denna blev på samma gång tämligen vägledande för det av statens uppbördsväsende fastställda taxeringsvärdet.

Denna lojala hänsyn till anvisningarnas påminnelser om skilda fastigheters säregna förhållanden, vilka »skola noga beaktas» har nu övergivits och utbyts i sin motsats. Detta sker *utan hänsyn till sakens natur, tidsläget, det övriga rikets inställning, huvudstadens brutala hyresförhållanden, vilka egnahemsrörelsen var avsedd att i sin mån bryta.*

Man måste då fråga sig, om uppbördsverkets tidigare praxis således av verket självt nu betraktas som sådan ämbetsförsummelse, varom förmäles i 25 kap. 17 § strafflagen.

13. Den rätta ordningen.

Det står ostridigt, att samhällets grundvalar äro: individen, hemmet, landet och mänskligheten. Hemmet bör sålunda värnas och förkovras. Det bör å andra sidan såvitt möjligt bekostas av den, för vilken det är till, men icke utsättas för ansatser mer eller mindre till konfiskation.

Det rätta beskattningsbara värdet på ett eget hem kan och får ej vara något annat, än *vad bostadssökanden anser sig hava råd att nedlägga* på detsamma. Vad han därutöver genom egen omtanke utan kapitalutlägg nedlägger är hans andliga egendom, som ej är föremål för beskattning.

Ett hem är ej heller till salu eller uthyrning på samma sätt som ett hyreshus. Att det kan säljas eller uthyras med vinst, som ej härflyter från penningvärdets fall, är en sak för sig. Denna vinst beskattas också för sig. Genom *skatt på jordvärdestegring*, varom flera förslag föreligga, kan ifrågakomma även en konfiskation av »oförtjänt» värdestegring utöver vad som är följd blott av penningvärdets fall. Att åter beskatta egnahemsägarna efter några andras undantagsvinster och innan ett sådant värde influtit till egnahemsägaren, kan icke vara riktigt.

Samhällets uppgift är icke att befrämja egnahemmens förvandling till en handelsvara och söka driva dem till försäljning eller annan avyttring för att det allmänna skall söka förtjäna på ägarens fördärv. Egnahemsrörelsen har framsprungit ur en föresats att lösrycka hemmet ur en sådan omfattning. Om någon undantagsvis nödgas hyra ut sitt hem och får någorlunda gängse priser av hyresgäster från huvudstaden, skall detta väl ej betraktas som inkomst för alla dem, som vilja behålla sitt egna hem och till vilka dylik inkomst icke influtit. Beskattningens grundval är väl dock att beskatta reella »inkomster» men ingalunda inkomster, som ej finnas till.

Alltså, egna hemmens taxeringsvärde sammanfaller med *självkostnaden*. För ändamålet utvidgas självdeklarationen att omfatta även sådan kostnad.

Förmånen av fri bostad sammanfaller med den normala och trygga *avkastningen av det på hemmet nedlagda penningvärdet*. Denna *avkastning* bör ej beräknas högre än till den *allmänna penningräntan* för en placering, som i möjligaste mån tryggar mot kapitalets förlust. Detta är gällande depositions- och kapitalräkningsränta. En förmögen man må vedervåga riskerna av spekulation med sina pengar. Ägaren av ett mindre sparkapital, som vill behålla detsamma, vedervågar det ej genom spekulationer. Att sålunda beskatta en egnahemsbyggare med sju procent av hans självkostnad som det exakta värdet av hans bostadsförmån är ett övergrepp. Sker det i ett sådant fall, där egnahemsbyggaren, såsom i de flesta fall äger rum, nödgas upptaga lån mot hög procent, som sedan av det allmänna beskattas hos långivaren, är en sådan statskonst så mycket mer beklaglig.

Den rätta ordningen blir sålunda, att *taxeringsvärdet på ett eget hem bestämmes efter egnahemsbyggarens självkostnad* och att hans *förmån av så kallad fri bostad bestämmes till den ränta å nämnda kostnad, som motsvarar gällande depositionsränta*. Då denna växlar ofta under samma år och alltmer tenderar att ej gå till vad som förr ansågs vara normal depositionsränta, eller fyra procent, bör det vara tillräckligt lystmäte för taxeringsväsendet att bostadsförmånen, uttryckt i beskattningsbara penningar, bestämmes tills vidare och till dess annorledes förordnas till nämnda 4 procent med frånseende från räntans fluktuationer.

Det är redan erinrat, att Stockholms stad tillämpar självkostnadsprincipen för sin taxering. Staten har genom sitt taxeringsväsende i huvudstaden även efter 1921 års lagstiftning anslutit sig i huvudsak till densamma vid bestämmande av taxeringsvärdena samt tillämpat måttfulla utvägar för taxeringen av bostadsförmån. Med andra ord, »orten» likställdes ej med dess vederdeloman, den inre spekulationsstaden. Allra minst ansågs det tillständigt att uppställa enstaka uthyrningar av egna hem som förebild för egnahemsortens taxeringsväsende. Med »ortens pris» syftade man praktiskt taget på egnahemsbyggarens självkostnad. Det gick an då och det bör således kunna gå för sig även fortfarande utan avvaktande av den lagändring, som visserligen en gång måste komma till stånd för att skapa reda och rätt på detta försummade område.

Ovan i kap. 5 har med exempel belysts den förmodan, att man i hela riket inrättat sig efter en sådan för egna hemmen avpassad tolkning vid bestämmande av både taxeringsvärdet och intäkt av bostadsförmån. Av intresse är att avkastningen av självkostnaden för hemmet sattes i Skåne till 4 procent, såsom ock av mig föreslagits, och i Stockholms län till 5 procent. Om nu i kommande direktiv för riket bostadsförmån rationellt bestämmes till 4 procent, är det rationellt att därvid även följa Skånes exempel i att borttaga avdrag för reparationer och värdeminskning.

Reparationer verkställas i mån av medel därtill. Avdraget kommer således mera förmögnare personer till godo. Det blir mycket olika avdrag under åren. Kontroll kan knappast utövas och den blir alltid besvärlig. Avdrag för värdeminskning är liksom även i viss mån reparationerna mera en taxeringsfråga. Hänsyn härtill kan, när så yrkas, tagas vid ingången av en ny taxeringsperiod.

Genom att ej medgiva avdrag för reparationer och värdeminskning, vilket som sagt i och för sig är rationellt, befrias dessutom både uppboordsväsendet, parterna och besvärinstanserna från ansvar, omak och irritationsmoment.

För låneräntor och tomträttsavgälder skola avdrag fortfarande lagligen och rätteligen äga rum. Däremot synas ej heller en del andra smärre avdrag än de två nyssnämnda böra få äga rum.

14. Yrkanden.

Huvudstadens prövningsnämnd avslog senhösten 1933 de talrika besvärerna över taxeringsnämndernas beslut att lösa problemet lösligt genom att stadga lösligt 7 procent å ett lösligt tillkommet taxeringsvärde såsom bostadens »hyresvärde». Två ledamöter röstade för 6 procent.

I de likaledes talrika besvärerna till kammarrätten yrkas nu i första hand bibehållandet av den gamla ordningen tills lagen ändrats. De stödja därför alla denna motion i det senare syftet. Om sådant uppskov ej medges nu, hemställa de om 6 procent. Detta yrkande läser bygga på antagandet, att författningen för närvarande är så dålig, som chefen för uppborndsverket för närvarande gör gällande. Hyrorerna i hyreshusen och vid uthyrning av egna hem skulle vara normgivande.

Så är icke förhållandet och behöver icke heller vara det. Bokstaven är visserligen tämligen oresonlig. Men den uppluckras av anvisningarna och utplånas av förnuftet, om man vill använda det.

Vad menas i en egenhemstad förnuftigtvis med »hyresvärdet i orten»? Därmed kan förnuftigtvis och rättvisligen ej menas annat än det hyresvärde, som ägaren till hemmet såsom hyresvärd pålägger sig själv såsom tillika hyresgäst. Husägaren vill ej fordra mer än avkastningen av de pengar han ansett sig ha råd att lägga ned i hemmet och han betalar således ej heller mer såsom hyresgäst. Att gå bort över gränserna till andra orter och därifrån föra med sig olag till ett egnahemssamhälle är knappast annat än stråtröveri.

*

Nu kan emellertid troligen någon rätsida ej komma fram i praktiken för hela riket utan att komma till uttryck också i lagstiftningen och anvisningarna eller någondera av dem.

Systemet för egna hems taxering i riket bör sålunda bli detta (se kap. 13): Taxeringsvärdet bestämmes efter självkostnaden. Denna självdeklarerar. — Intäkt av bostad beräknas efter 4 procent av det sålunda bestämda taxeringsvärdet. Inga avdrag medgivas annat än för låneränta och tomträttsavgälder. — Tomten till tomträtten bokföres skild från denna nyttjanderätt. Eventuell beskattning av tomten debiteras ägaren (kommunen). Denne får sedan hålla sig till tomträttshavaren enligt tomträttsavtalet. — Avvikelser medgivas, när ekonomiska realiteter i undantagsfall påkalla det.

Uppborndsverkets chef och kronoombud i Stockholms prövningsnämnd förklarade för mig, att ingenting skulle mera glädja verket än en lagstiftning i sådant syfte. En taxeringskommissarie medgav efter ett längre tankeutbyte, att felet låg nog i 1921 års lagstiftning.

Saken bör sålunda vara klar. Och när slutet är gott är allting gott.

*

I fråga om *egna hems taxering och beräkning av »hyresvärde» för bostad* får jag sålunda med åberopande av det anförda hemställa,

att riksdagen ville helst själv formulera och besluta eller, om detta ej medhinnes, hos regeringen begära senast till nästa riksdag förslag till revision av gällande författningar och anvisningar eller endera av dem i huvudsakligen följande syften:

A. *Beträffande kommunalskattelagen:*

1) I 13 § utbrytes, i analogi med vad som skett i fråga om skogarna, med ännu mera skäl egna hemmen ur det merkantila systemet och begreppet »annan fastighet».

För taxeringen lägges till grund egnahemshavarens självkostnad för hemmet och hans självdeklaration därom.

Intäkt av »hyresvärde» för bostaden beräknas i regel till 4 procent av det sålunda bestämda taxeringsvärdet. Från intäkten får avdrag göras endast för låneräntor och tomträttsavgälder.

2) I fastighetsbilagan för allmän självdeklaration utbytes uttrycket »intäkt av hyresvärdet för bostad» mot »intäkt av självkostnaden för bostad».

3) I 13 § föreskrives tydligt, att vid taxering och beskattning av tomten till *tomträtt* särskiljes tomten från tomträtten, som är en nyttjanderätt, samt påföres kommunen. I varje fall bör utsägas, att taxeringsvärdet av tomten ej får sammanslås med taxeringsvärdet av tomträtten, såsom något tomträttshavarens taxeringsvärde för ägd »fastighet». Då tomten benifikt upplåtes av staden mot gottgörelse blott för självkostnaden, bör statsmakten av liksinnat intresse för egnahemsfrågan och såsom instiftare av tomträtten utsluta tomten från statlig taxering och beskattning.

Bifalles intetdera av dessa alternativ, bör tomten till tomträtten ej av staten taxeras eller beskattas högre, än som sker av kommunen vid upplåtelse av kommunal mark med tomträtt eller annan nyttjanderätt.

4) Anses denna revision av lagarna obehörlig, bör åtminstone i anvisningarna till deras rätta förstånd fastslås, att gällande författning skall förstås så, som ovan i punkterna 1) 2) och 3) äskats.

B. Beträffande taxeringsförordningen:

1) Taxeringsnämnderna böra få en friare ställning. De må ej överbefolkas med statliga befattningshavare under en chefs ledning. Ett väsentligt inflytande bör tillkomma medborgarna, såsom varit meningen. Ordförandena i taxeringsnämnderna frigöras från beroende i tillsättning och arvodestilldelning av de ledande inom statens uppborädsverk.

2) Prövningsnämndernas organisation saneras. Åtminstone bör det ske i huvudstaden. Olika meningar inom uppborädsverken om principerna skola tolereras. I instruktionerna bör föreskrivas, att det är varje befattningshavares inom uppborädsverkens rätt och plikt att rapportera sina erfarenheter om behovet av revision i författningarna eller deras tillämpning.

3) Det bör anses självfallet, att förtroendet till överinstanserna ej får rubbas. Detta sker dock genom att befattningshavare i kammarrätten ävensom föredraganden i regeringsrätten av uppborädsväsendets ledning förordnas och beredas bitjänster genom ordförandeskap i taxeringsnämnderna. Kammarrätten desorganiseras väl även tekniskt därigenom. Det bör ej vara tillåtet att giva och mottaga dylika mot vår författnings instansordning stridande arvoderade bisysslor. Förbud däremot måste således tillkännagivas.

4) Principerna för beskattning av egna hem skola klart framgå av författningarna och ej överlämnas till funktionärens envälde och gottfinnande.

5) Förtursrätt till de två högsta instanserna föreskrives för taxeringsmål, som gälla viktigare för kategorier av skattdragande betydelsefulla principer. Snabbare avgörande bör om möjligt åstadkommas även för andra mål.

6) Ägare av egna hem underrättas om vidtagna förändringar i hemmens taxeringsvärden med åtföljande besvärshänvisning.

Stockholm den 15 januari 1934.

Carl Lindhagen.

Innehåll.

	Sid.
1. Hjemmets betydelse	1
2. Egnahemsrörelsen	2
3. Fastighetstaxeringen före 1921	2
4. Åren 1921 och 1928	3
5. Tillämpningen i riket av 1921 och 1928 års författningar	5
6. Stockholms statliga uppbördsverks nya system av år 1933	7
7. Taxeringsvärdena för egna hem	9
8. Egnahemmens taxering efter självkostnad eller efter hyreshusens hyror	11
9. »Hyresvärdet» av bostadsförmånen. »Plus minus noll»	12
10. » » » De sju procenten	14
11. För mycken rättslöshet	15
12. »Anvisningarna» till fastighetstaxeringen	20
13. Den rätta ordningen	22
14. Yrkanden	24